УДК 947.6-021.121
ББК 63.3 (4 Беи)
А437

Друкуецца па рашэнні рэдакцыйна-выдавецкага савета БДПУ

Рэдкалегія:
першы прарэктар БДПУ *А.І. Андарала*;
доктар гістарычных навук, прафесар, дэкан гістарычнага факультэта БДПУ *М.М. Забаўскі (старш. арг. кам. канф.)*;
доктар гістарычных навук, прафесар, загадчык кафедры славянскай гісторыі і метадалогіі гістарычнай навукі БДПУ *А.П. Жытко (навук. рэд.)*;
доктар гістарычных навук, прафесар, загадчык кафедры гісторыі новага і навейшага часу БДПУ *Г.А. Космач*;
доктар гістарычных навук, прафесар, загадчык кафедры гісторыі Беларусі БДПУ *А.М. Люты*;
начальнік вучэбна-выдавецкага цэнтра БДПУ *В.Я. Навагродскі*;
доктар гістарычных навук, прафесар кафедры гісторыі Беларусі БДПУ *М.К. Сакалоў*;
доктар гістарычных навук, прафесар, загадчык кафедры гісторыі старажытных цывілізацый і сярэднявечча БДПУ *У.В. Тугай*;
доктар гістарычных навук, прафесар кафедры славянскай гісторыі і метадалогіі гістарычнай навукі БДПУ *В.М. Фамін*.

Актуальныя праблемы станаўлення і развіцця беларускай дзяржаўнасці (Да 90-годдзя ўтварэння
А437 БССР) : матэрыялы Рэсп. навук.-тэарэт. канф., г. Мінск, 27 лют. 2009 г. У 2 ч. Ч. 2. Гісторыя беларускай дзяржавы (1919 г. – пачатак XXI ст.) / Бел. дзярж. пед. ун-т імя М. Танка; рэдкал. А.І. Андарала, М.М. Забаўскі (старш. арг. кам. канф.), А.М. Люты і інш.; А.П. Жытко (навук. рэд.). – Мінск : БДПУ, 2009. – 184 с.
ISBN 978-985-501-710-4.

У зборніку асвятляюцца пытанні станаўлення і развіцця беларускай дзяржаўнасці ад старажытнасці да нашых дзён.
Адрасуецца навукоўцам, выкладчыкам, студэнтам вышэйшых навучальных устаноў і ўсім, хто цікавіцца гісторыяй Беларусі.

УДК 947.6-021.121
ББК 63.3 (4 Беи)

ISBN 978-985-501-710-4 (ч. 2)
ISBN 978-985-501-708-1

© БДПУ, 2009

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны педагагічны універсітэт імя Максіма Танка»

Гістарычны факультэт

Кафедра славянскай гісторыі і метадалогіі гістарычнай навукі
Кафедра гісторыі Беларусі

Да 90-годдзя ўтварэння БССР

АКТУАЛЬНЫЯ ПРАБЛЕМЫ СТАНАЎЛЕННЯ І РАЗВІЦЦЯ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ

Матэрыялы Рэспубліканскай навукова-тэарэтычнай канферэнцыі
г. Мінск, 27 лютага 2009 г.

У дзвюх частках

Частка 2

Гісторыя беларускай дзяржавы (1919 г. – пачатак XXI ст.)

Мінск 2009

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

середнякам государство выделяло зерно для посева. Создавались прокатные пункты сельскохозяйственных машин. В городах и селах открывались школы, библиотеки, избы-читальни. В октябре 1921 года принял первых студентов Белорусский государственный университет [5].

Нашествие фашистских захватчиков встретило мощный отпор всего белорусского народа, поднявшегося на защиту социалистической Родины. С первых дней оккупации на территории республики вспыхнуло пламя всенародной партизанской войны. Ее вдохновителем и организатором была Коммунистическая партия Белоруссии. Именно коммунистам доставалась первая пуля и самая крепкая петля гитлеровцев. Известный советский поэт Александр Межиров писал: «Летним утром граната упала в траву, возле Львова застава во рву залегла. «Мессершмитты» плеснули бензин в синеву,– и не встать под огнем у шестого кола. И без кожуха из сталинградских квартир бил «максим», и Родимцев ощупывал лед. И тогда еле слышно сказал командир: «Коммунисты, вперед! Коммунисты, вперед!» В самые трудные моменты, когда положение казалось безнадежным, звучал этот призыв. И коммунисты шли вперед и побеждали [3].

Дотла выжженной, опустошенной, истекающей кровью предстала непокоренная Белоруссия перед глазами советских воинов, принесших ей освобождение в результате знаменитой операции «Багратион». Трагическую судьбу Хатыни разделили 627 сел Белоруссии. Республика потеряла более половины своего национального богатства. В огненном смерче войны погиб каждый третий житель республики [3].

Страна сумела пережить тяжелые потери. Движимый патриотическим чувством, белорусский народ самоотверженно трудился на благо Родины: поднимал из руин города и села, восстанавливал фабрики и заводы, колхозы и совхозы, возводил жилые дома. Народ-патриот, народ-воин и в труде был таким же самоотверженным и героическим, как в жестоких схватках с фашизмом.

Белоруссия в короткий исторический срок стала государством высокоразвитой индустрии, крупного высокопроизводительного сельского хозяйства, передовой культуры. В ней был создан громадный научно-технический потенциал, передовая энергетика, современное машиностроение и приборостроение, электроника и радиотехника, химия и нефтехимия. Успешно развивались здравоохранение и социальная сфера. В республике были созданы современная система высшего образования, лучшая в мире система дошкольного и внешкольного воспитания.

Почти семьдесят лет, при всех проблемах и недостатках, упущениях и трудностях, белорусское государство успешно развивалось. Однако, в конце 80-х годов под видом перестройки в нашей стране началась реставрация капиталистических отношений, которая завершилась контрреволюционным, антиконституционным переворотом в августе – декабре 1991 года. За одну беловежскую ночь более 25 миллионов русских оказались в положении национальных меньшинств в Украине, Молдове, странах Прибалтики, Закавказья, Средней Азии. Если в Беларуси нет межнациональных проблем, то в Прибалтике, особенно в Эстонии и Латвии, русские, да и белорусы тоже, подвергаются жесточайшей дискриминации во всех областях. Те, кто разрушил Советский Союз, несут полную ответственность за жертвы межнациональных войн, развязанных с их подачи, за мальчишек, растерзанных в Чечне, детей, раздавленных танками в Тирасполе, мужчин и женщин, убитых душманами в Душанбе или танковыми снарядами в Белом доме [5].

Однако вернемся в 1991 год. После развала Советского Союза белорусская государственность получила новый импульс. После провозглашения Республики Беларусь она вышла на более высокий, качественно новый государственный уровень. Однако политические перемены совершенно не радовали многих жителей нашей страны. К власти в Беларуси пришли сторонники дикого рынка, либерализации, приватизации и стали проводить антинародные реформы.

Еще четырнадцать лет назад в Беларуси наблюдался беспрецедентный спад производства, обнищание населения, катастрофическое расслоение общества на бедных и богатых, утрата социальных идеалов и жизненных ориентиров, разрушение моральных устоев, резкое изменение общественного сознания. Беларусь постепенно становилась вассалом Запада. Народ не мог терпеть издевательств над жизнью, над здравым смыслом и начал настоящую борьбу против разрушителей. Беларуси повезло. Ни в одном новом государстве на всем политическом пространстве бывшего Советского Союза, кроме нашей страны, не нашлось настоящего патриота, государственника, человека, который любил свой народ, который в основу своей деятельности положил не личную выгоду, а интересы и благополучие белорусского народа, независимость национального государства.

[illegible] Александра Григорьевича Лукашенко в июле 1994 года белорусский народ избрал своим Президентом. В результате целенаправленной деятельности белорусского

Президента, поддерживаемого всем белорусским народом, была восстановлена истинная государственность, остановлено падение страны в пропасть, ликвидированы многие негативные процессы в экономике, людям возвращены перспективы в жизни. Президент страны уделял особое внимание восстановлению разорванных экономических, политических, культурных связей между Беларусью и другими республиками бывшего Союза, уничтожению барьеров, таможен, заслонов, разделяющих братские народы. Достигнутые результаты еще раз подтвердили правильность стратегического курса руководства страны, направленного на государственное регулирование экономических преобразований в переходный период, на социальную направленность экономической политики, на создание социально ориентированной многоукладной экономики [6].

Истории не бывает плохой или хорошей. Она история. Ее надо помнить и хранить. У нее надо постоянно учиться. Мы, наши дети и внуки должны навсегда запомнить, что 90 лет назад произошло великое событие для всех белорусов – было образовано первое по-настоящему независимое белорусское государство. Мы его наследники, продолжатели великих традиций. Мы должны все сделать, чтобы создать сильную и процветающую независимую Республику Беларусь.

Литература

1. Гребень, В.А. Политология. Структурно-логическая модель. В.А. Гребень, И.В. Котляров. – Мінск: Изд – тво МИУ – 2007. – 462 с.
2. Егорычев, В. БНР: реальность или миф? / В. Егорычев // 7 дней, 2003, 15 марта.
3. Котляров, И.В. Великая Октябрьская революция: уроки истории и перспективы// Октябрь 1917 года в судьбе мировой цивилизации (к 90-летию Октябрьской революции) / И.В. Котляров – Минск: Белорусская наука, 2008. – С. 37–59.
4. Котляров, И.В. История политических партий и общественных организаций Республики Беларусь / И.В. Котляров. – Минск: МИУ, 2007. – 428 с.
5. Котляров, И.В. Политическая социология: теория, история, методология, методика / И.В. Котляров // Минск: МИУ. – 2004. – Т.1 – С. 286. Т.2 – С. 284.
6. Котляров, И.В. Современный белорусский парламентаризм: достижения и проблемы И.В. Котляров. – Место и роль Национального собрания Республики Беларусь в конституционной системе разделения властей// Материалы научно-технической конференции (г. Минск, 16 декабря 2008 г.) – Минск: ИПП, 2008. – С. 4–45.
7. Кудряшов, И. Призрак Великого княжества / Народная газета. – 1995, 19 апр.
8. Цітоў, В. Беларусь на гістарычных картах / В.Цітоў / Голас Радзімы. – 1995. – 21 верас.

ДЗЯРЖАЎНЫ ГІМН РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ ЯК СІМВАЛ СУВЕРЭНІТЭТУ БЕЛАРУСКАГА НАРОДА

К .Ю Тарановіч, БДПУ

Кожная незалежная краіна, акрамя права на самастойная правядзенне ўнутранай і знешняй палітыкі, прызнанне з боку іншых дзяржаў, права на развіццё свайго дзяржаўнага патэнцыялу, мае свае асабістыя сімвалы, якія ўвасабляюць народ, яго суверэнітэт, раўнапраўе і свабоду, яго духоўную культуру – гэта Дзяржаўны герб, Дзяржаўны сцяг і Дзяржаўны гімн. Гэтыя сімвалы добра ведае кожны грамадзянін сваёй дзяржавы і адносіцца да іх з павагай і ўшанаваннем. Дзяржаўныя сімвалы ўнікальныя для кожнай краіны, у свеце не існуе некалькі аднолькавых сцягаў, гербаў ці гімнаў, бо сімвал гэта менавіта тая прыкмета, па якой мы пазнаем і адрозніваем суверэнную дзяржаву. Часцей пры правядзенні міжнародных палітычных, эканамічных, культурных мерапрыемстваў выкарыстошваюць Дзяржаўны герб і сцяг, але, на мой погляд, вялікая роля належыць і Дзяржаўнаму гімну. Гэта, мабыць, самы хвалюючы кожнае сэрца сімвал краіны – урачыстая песня пра народ, яго культуру, гераічную гісторыю і ўнікальнасць. Песня, як правіла, суправаджаецца мелодыяй, што добра запамінаецца і лёгка ўспрымаецца грамадзянамі. Яшчэ ў старажытныя часы людзі, ахопленныя агульным пачуццём радасці, – пад час вялікіх свят, перамог, – спявалі агульную песню. Гэтую ж песню яны спявалі, калі адпраўляліся ў паход на ворага, і гэта яднала іх агульнай надзеяй і верай у сілы і перамогу народа.

Слова «гімн» узнікла тысячагоддзі таму ў грэчаскай мове і азначала ўрачыстае песнапенне ў гонар багоў, герояў ці гістарычных падзей. У сучасным традыцыйным разуменні гімн – афіцыйна зацверджаная гукавая эмблема дзяржавы. У жанравых адносінах існуюць гімны рэвалюцыйныя, ваенныя, рэлігійныя, спартыўныя, прысвечаныя пэўным гістарычным падзеям, святам, нацыянальным героям. Гімны займаюць значнае месца ў грамадска-палітычным жыцці, з'яўляюцца істотным сродкам аб'яднання нацыі ў святочныя і трагічныя часы існавання дзяржавы.

РЭПАЗІТОРЫЙ БДПУ

Музыкальна-паэтычныя асаблівасці гімна звязаны са спецыфікай іх прызначэння. Адметныя рысы – агульны велічны тон музыкі, узвышанасць і рытарычнасць паэтычнай лексікі, рытмічная ўпарадкаванасць (так называемая маршавасць) – надаюць гімну асаблівы характар накіраванасці на ўспрыманне, садзейнічаюць хуткаму запамінанню музыкі і тэксту. У працэсе гістарычнага развіцця змест паняцця «гімн» значна эвалюцыяніраваў. Найстаражытнейшыя гімны – малітоўныя песнапенні лірычнага характару – былі пашыраны ў Егіпце і Месапатаміі. Гімны як музычна-паэтычная форма выкарыстоўваліся ў Старажытнай Грэцыі, дзе яны выконваліся хорам у гонар багоў і герояў пад акампанемент кіфары (часта спевы суправаджаліся танцамі). Сярод аўтараў гімнаў – Гамер, Піндар, Анакрэон. Доўгі час паняцце «гімн» было абагульняльнай назвай розных культавых песняў (дыфірамб, прасодыя, праомія, пайяна і інш.). У краінах Заходняй Еўропы ў перыяд ранняга хрысціянства гімнамі лічыліся духоўныя страфічныя песні. Выкананне гімнаў у богаслужэнні Заходняй хрысціянскай рымскай царквы звязана з епіскапам Амвросіем (IV ст.). Першыя ўзоры шматгалосных гімнаў адносяцца да XIV ст. (франка-фламандская школа, творчасць Г. Дзюфаі). Сацыяльна-рэлігійны рух XV–XVI ст. спарадзіў стварэнне новых форм гімнаў, не звязаных цесна з царкоўным абрадам. Сярод іх пратэстанцкія харалы-гімны, гусіцкія песні-гімны ў Чэхіі, славянскія кантаты-гімны, якія з XVI ст. распаўсюдзіліся ў Беларусі, Украіне, Польшчы, пазней – у Расіі. У XIX ст. гімнам становіцца ўрачыстая песня свецкага зместу, прызначаная часцей для вялікага складу выканаўцаў (аркестр, хор, група салістаў). Сярод найбольш папулярных песен-гімнаў «Марсельеза» Ружэ дэ Ліля, «Гімн розуму» Э. Мегюля, «Гімн свабодзе» Ф. Гасэка, «Інтэрнацыянал» П. Дэгейтэра (Францыя) і інш. Гісторыя развіцця гімнічных песен у Беларусі цесна звязана з кантамі і псалмамі (свецкія харавыя песні), якія распаўсюдзіліся з 2-й паловы XVI ст. У іх адлюстраваліся многія прыкметы менталітэту беларусаў, тыповыя рысы іх характару, светапогляду і светаўспрымання. Сціпласць, добразычлівасць, талерантнасць паступова фарміравалі асаблівы склад мовы, апасродкавана ўплывалі на тып узнёслага, велічнага і адначасова лірычнага вакальна-паэтычнага меласу. Шмат кантаў-гімнаў змешчана ў канцыяналах і багагласніках, у тым ліку ў адных з першых ва Усходняй Еўропе друкаваных зборніках «Брэсцкі канцыянал» (1558) і «Нясвіжскі песеннік» (1563). Яркім узорам беларускага нацыянальнага канта-гімна з'яўляецца героіка-патрыятычны твор «Даруй спакой» (1646) Афанасія Філіповіча. Пашырэнне ў Беларусі баявых (ваяцкіх) песен-гімнаў пачалося з паўстання 1863-1864 гг. (гучалі польскія і беларускія паўстанцкія гімнічныя песні на словы Ф. Ражанскага). Шмат беларускіх песень-гімнаў выклікаў да жыцця рэвалюцыйны ўздым пачатку XX ст. Найбольшую папулярнасць набылі песні на словы Я.Купалы «А хто там ідзе?» (музыка Л. Рагоўскага) і «Не пагаснуць зоркі ў небе» (музыка М. Янчука) і інш. У савецкі перыяд беларускія кампазітары стварылі шэраг лірычных песень, у якіх арганічна спалучаюцца гімнічныя і лірычныя інтанацыі: «Радзіма мая дарагая» (словы А. Бачыла, музыка У. Алоўнікава), «Беларусь – мая песня» (словы М. Браўна, музыка Ю. Семянякі) і інш. У апошнія гады ў жанры песні-гімна працавалі і працуюць кампазітары У. Мулявін («Пагоня», словы М. Багдановіча), В.Раінчык («Жыве Беларусь», словы Л. Пранчака) і інш. Гімны найчасцей ствараюцца ў барацьбе за нацыянальна-культурнае, дзяржаўнае і духоўнае адраджэнне нацыі і выбіраюцца народам, які змагаецца за сваю волю і лепшую долю [1, с. 531].

Сучасны Дзяржаўны гімн Рэспублікі Беларусь з'явіўся не адразу і мае сваю гісторыю развіцця. Яшчэ да ўступлення нашай краіны на шлях суверэннага развіцця, беларускі народ меў свой гімн. Першы гімн Беларусь афіцыйна займела 24 верасня 1955 года. Менавіта ў гэты дзень згодна з указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі «Аб Дзяржаўным Гімне Беларускай ССР» былі зацверджаны тэкст (словы М.Клімковіча) і музыка (Н.Сакалоўскага) Дзяржаўнага гімна БССР. У гэтым жа дакуменце адзначалася ўвядзенне паўсюднага выканання Дзяржаўнага гімна з 1 кастрычніка 1955 года і друкаванне тэкста гімна і нот музыкі. На той час Дзяржаўны гімн выконваўся наступным чынам [2, с.41-43]:

Мы беларусы, з братняю Руссю
Разам шукалі к шчасцю дарог.
У бітвах за волю, у бітвах за долю
З ёй здабылі мы сцяг перамог!

Прыпеў: Нас аб'яднала Леніна імя,
Партыя к шчасцю вядзе нас у паход
Партыі слава! Слава Радзіме!
Слава табе, наш свабодны народ!

Прыпеў: Нас аб'яднала Леніна імя,
Партыя к шчасцю вядзе нас у паход.
Партыі слава! Слава Радзіме!
Слава табе, беларускі народ!

Дружба народаў – сіла народаў,
К шчасцю працоўных сонечны шлях
Горда ж узвіся ў светлыя высі,
Сцяг камунізма – радасці сцяг!

Сілы гартуе, люд Беларусі
У братнім саюзе, ў мужнай сям'і
Вечна мы будзем, вольныя людзі,
Жыць на шчаслівай, вольнай зямлі!

Прыпеў: Нас аб'яднала Леніна імя,
Партыя к шчасцю вядзе нас у паход.
Партыі слава! Слава Радзіме!
Слава табе, наш савецкі народ!

Як бачна, тэкст Дзяржаўнага гімна БССР адпавядаў тагачаснай ідэалогіі, уяўленням і палажэнню беларускага народа. У тэксце неаднаразова падкрэсліваецца і абвяшчаецца еднасць беларусаў з іншымі сацыялістычнымі краінамі, іх братнія адносіны, саюзнае развіццё. У словах гімна захоўваецца адбітак мужнай, гераічнай гісторыі беларускага народа, узгадваецца яго нялёгкая доля, на якую выпала шмат выпрабаванняў і цяжкасцей, тут ёсць і словы пра перамогу беларусаў, якія здолелі абараніць сваю зямлю і волю, знайсці шлях да шчасця. Але тэкст канцэнтруе асноўную ўвагу на тым, што перамога ў першую чаргу – вынік змагання братняга саюза сацыялістычных краін, якіх партыя аб'яднала ў агульную сям'ю. Галоўная роля адводзіцца партыі, камуністычнай ідэалогіі, непарушнаму саюзу сацыялістычных краін і агульнаму савецкаму народу, а ўнікальнасць, самабытнасць і асабістасць менавіта беларускага народа адыходзіць на другі план. У такім варыянце гімн праіснаваў да 1991 года.

Наша краіна пасля аб'яўлення незалежнасці і суверэнітэту не спяшалася са стварэннем тэксту Дзяржаўнага гімна, хоць даволі хутка ў нас з'явіліся і новы сцяг, і новы герб. І гімн, канешне, выконваўся пры ўсіх урачыстых цырымоніях ў краіне і за яе межамі, але – без тэксту. Гэты факт, на мой погляд, падкрэслівае значнасць Дзяржаўнага гімна для краіны, яго асабістую ролю сярод грамадзян, таму сапраўды патрабаваўся нейкі час, каб у поўнай ступені вызначыўся новы змест жыцця Рэспублікі Беларусь, каб устаяліся новыя прынцыпы незалежнай Беларусі. Гімн павінен быў у поўнай меры адлюстраваць новы этап у жыцці беларускага народа, яго асабісты менталітэт, багатую духоўную культуру, гераічную гісторыю, асаблівасці характару беларусаў, вызначальныя рысы нацыі. І толькі тады ўлады аб'явілі конкурс на музыку і словы новага беларускага гімна. Асабліва інтэнсіўна праходзіла гэтая работа вясной 2002 года. А 2 ліпеня 2002 года Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь А.Р.Лукашэнкі былі зацверджаны тэкст і музыкальная рэдакцыя (ноты) Дзяржаўнага гімна.

У конкурсе прынялі ўдзел многія вядомыя паэты і кампазітары. Але аказалася, што лепшай музыкі, чым мелодыя Гімна Беларускай ССР, якую склаў Н.Ф. Сакалоўскі, ніхто не стварыў.

Нестар Фёдаравіч Сакалоўскі, выдатны беларускі кампазітар, хормайстар, фалькларыст, нарадзіўся ў весцы Вешкі Докшыцкага раёна Віцебскай вобласці. Скончыў Мінскі музыкальны тэхнікум, вучыўся ў Беларускай кансерваторыі. У 1937–1941 гадах адзін з арганізатараў і хормайстар Ансамбля беларускай народнай песні і танца Беларускай філармоніі. З 1943 года – мастацкі кіраўнік Палескага абласнога ансабля песні і танца, з 1944 года – загадчык аддзела мастацкай самадзейнасці Упраўлення па справах мастацтваў пры СНК БССР, з 1946 года – старшы рэдактар музычнай літаратуры Белдзяржвыдавецтва. Аўтар многіх хораў, песен на вершы Я.Купалы, Я.Коласа, П.Броўкі, М.Чарота і інш. Запісаў і апрацаваў больш за 500 беларускіх народных песен і найгрышаў [3, с.87].

У конкурсе прымаў удзел Уладзімір Іванавіч Карызна, выдатны паэт, лірык і песеннік, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі, аўтар больш за 20 паэтычных зборнікаў, у тым ліку «Край мой сінявокі» (1963), «Жураўліны досвітак» (1969), «Святло ліўня» (1972), «Цеплыня» (1977), «Цішыня баразны» (1981), «Шумяць вербы...» (1982), «Музыка ў свеце» (1985), кніг для дзяцей «На сяле ў бабулі» (1986), «Зямля – два паўшар'і» (1988), «Мір і сонейка – для ўсіх» (1990) і інш. Тэмы яго твораў – памяць мінулай вайны, любоў да роднага краю, жыццё і праца, шчасце, радасць і паўсядзённы свет сучасніка. Шматлікія яго вершы пакладзены на музыку беларускімі кампазітарамі У. Алоўнікам, Я.Глебавым, Э. Зарыцкім і інш, найбольш папулярныя з іх увайшлі ў зборнікі песен «Купальныя вечарыны» (1979), «Люблю цябе, Белая Русь» (1984), «Гэта наша Радзіма» (1998). Паэзіць Уладзіміра Іванавіча Карызны адметная выразнасцю мовы, меладычнасцю, рытміка-інтанацыйным багаццем. Адзначаны Дзяржаўнай прэміяй Беларусі ў 1996 годзе [4 с. 114–115]. Менавіта ён атрымаў перамогу ў конкурсе: тэксту яго гімна журы аддало перавагу.

Уладзімір Карызна выкарыстаў фрагменты ранейшага тэксту, напісанага Міхасём Мікалаевічам Клімковічам – беларускім пісьменнікам, крытыкам, які нарадзіўся ў весцы Сялітранка Уздзенскага раёна Мінскай вобласці. Міхась Клімковіч экстэрнам здаў экзамен на годнасць народнага настаўніка. Працаваў у школе, быў на партыйнай і прафсаюзнай рабоце. З 1932 года – старшыня аргкамітэта, у 1934–1939 годзе – старшыня праўлення СП Беларусі. З 1943 года – галоўны рэдактар Дзяржаўнага выдавецтва БССР, у 1947–1954 гадах – літаратурны кансультант

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

СП Беларусі. Друкаваўся з 1926 года. Выступаў у розных літаратурных жанрах (вершы, апавяданні, публіцыстычныя і крытычныя артыкулы і інш.). Распрацоўваў жанр драматычнай паэмы («Кацярына Жарнасек», 1937; «Адплата», 1945; трылогія «Георгій Скарына», апублікавана ў 1946, 1947, 1955). Аўтар драматычнага вобраза пра юнага Т. Шаўчэнку «На віленскім шляху» (1939), лібрэта опер «Апошні вечар на хутары» (апублікавана ў 1940 годзе), «Кастусь Каліноўскі» (пастаўлена ў 1947 годзе), балета «Князь-возера» (пастаўлена ў 1949 годзе) і інш [5, с. 342].

Перапрацаваўшы тэкст, Уладзімір Карызна ўбраў спасылкі на Расію, Леніна і камуністычную партыю. Зацвярджэннем Дзяржаўнага гімна завяршыўся працэс фарміравання дзяржаўнай сімволікі Рэспублікі Беларусь. На сучасным этапе Дзяржаўны гімн Рэспублікі Беларусь існуе ў наступным тэксце:

Мы, беларусы – мірныя людзі,
Сэрцам адданыя роднай зямлі,
Шчыра сябруем, сілы гартуем
Мы ў працавітай, вольнай сям'і.

Прыпеў: Слаўся, зямлі нашай светлае імя,
Слаўся, народаў братэрскі саюз!
Наша любімая маці-Радзіма,
Вечна жыві і квітней, Беларусь!

Разам з братамі мужна вякамі
Мы баранілі родны парог,
У бітвах за волю, бітвах за долю
Свой здабывалі сцяг перамог!

Прыпеў: Слаўся, зямлі нашай светлае імя,
Слаўся, народаў братэрскі саюз!
Наша любімая маці-Радзіма,
Вечна жыві і квітней, Беларусь!

Дружба народаў – сіла народаў –
Наш запаветны, сонечны шлях.
Горда ж узвіся ў ясныя высі,
Сцяг пераможны – радасці сцяг!

Прыпеў: Слаўся, зямлі нашай светлае імя,
Слаўся, народаў братэрскі саюз!
Наша любімая маці-Радзіма,
Вечна жыві і квітней, Беларусь!

Указам ад 2 ліпеня 2002 г. № 350 «Аб Дзяржаўным гімне Рэспублікі Беларусь» Прэзідэнт краіны зацвердзіў гэты твор на музыку Н.Сакалоўскага і словы М.Клімковіча, У.Карызны. Гэта рашэнне прынята з улікам прапаноў камісіі па правядзенні конкурса на стварэнне тэксту і музыкі Дзяржаўнага гімна Рэспублікі Беларусь і вынікаў грамадскага абмеркавання варыянтаў гімна. У новым Дзяржаўным гімне Рэспублікі захавана музыка Н.Сакалоўскага, якая сімвалізуе пераемнасць гістарычных традыцый беларускага народа, карыстаецца папулярнасцю і павагай прадстаўнікоў розных пакаленняў грамадзян краіны і па сваіх мастацкіх якасцях адпавядае патрабаванням, прад`яўляемы да гімнічных твораў. З прапанаваных варыянтаў тэкстаў гімна на музыку Н.Сакалоўскага камісія і грамадскасць аддалі перавагу вершу М.Клімковіча і У.Карызны. Захоўваючы адпаведнасць меладычным і рытмічным асаблівасцям музыкі Н.Сакалоўскага, гэты паэтычны твор у той жа час адлюстроўвае новыя палітычныя, эканамічныя і сацыяльныя умовы развіцця Рэспублікі Беларусь як суверэннай, міралюбівай дзяржавы, падкрэслівае патрыятызм і працавітасць яе грамадзян, сяброўскія адносіны паміж прадстаўнікамі ўсіх нацыянальнасцей, якія жывуць у нашай краіне. Гэтым жа Указам Кіраўнік дзяржавы зацвердзіў Палажэнне аб Дзяржаўным гімне Рэспублікі Беларусь, якое вызначае статус гімна, умовы і правілы яго выканання і выкарыстання [6].

З гэтага часу ў беларускага народа з'явіўся яшчэ адзін сапраўдны сімвал адзінства і братэрства ўсіх беларусаў – Дзяржаўны гімн, які спаўна ўвабраў у сябе незалежнасць, мужнасць і вольнасць нашага народа, яго незвычайна гераічную гісторыю, патрыятызм, працавітасць і схільнасць да шчырага сяброўства, супрацоўніцтва і дапамогі. Тэкст гімна ярка адлюстроўвае менталітэт і асаблівыя якасці міралюбівага беларускага народа, які жадае бачыць сваю суверэнную дзяржаву толькі свабоднай і квітнеючай.

Згодна з законам Рэспублікі Беларусь «Аб дзяржаўных сімвалах Рэспублікі Беларусь» Дзяржаўны гімн можа выконвацца ў аркестравым, харавым, аркестрава-харавым або ў іншых вакальных, інструментальных або вакальна-інструментальных варыянтах. Пры гэтым могуць выкарыстоўвацца аўдыё- і відэазапіс, а таксама сродкі тэле- і радыётрансляцыі. Пры вакальна-інструментальным выкананні гімн выконваецца цалкам, а пры яго інструментальным выкананні дапускаецца частковае выкананне – прайграюцца запеў і прыпеў адзін раз.

У Артыкулах 12, 13 і 14 указанага закону адзначаецца, што Дзяржаўны гімн Рэспублікі Беларусь выконваецца:

- пры ўступленні Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь на пасаду – пасля прынясення ім Прысягі;
- пры адкрыцці і закрыцці сесій Палаты прадстаўнікоў і Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь;

- падчас афіцыйнай цырымоніі падняцця Дзяржаўнага флага Рэспублікі Беларусь і іншых афіцыйных дзяржаўных цырымоній;
- падчас правядзення цырымоній сустрэч кіраўнікоў іншаземных дзяржаў, парламентаў і ўрадаў іншаземных дзяржаў, якія наведваюць Рэспубліку Беларусь з афіцыйнымі візітамі;
- пры афіцыйных цырымоніях ускладання вянкоў кіраўнікамі іншаземных дзяржаў, парламентаў і ўрадаў;
- пры правядзенні воінскіх рытуалаў – у адпаведнасці з агульнавайсковымі статутамі Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь;
- пры афіцыйных цырымоніях падчас спартыўных спаборніцтваў на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь і за яе межамі – у адпаведнасці з правіламі арганізацыі гэтых спаборніцтваў.
- Дзяржаўны гімн Рэспублікі Беларусь можа выконвацца:
- пры адкрыцці помнікаў, памятных знакаў і іншых збудаванняў, прысвечаных знамянальным падзеям у жыцці Рэспублікі Беларусь, у гонар знакамітых дзяржаўных, палітычных, грамадскіх і ваенных дзеячаў, народных герояў, дзеячаў навукі, мастацтва і культуры;
- пры адкрыцці і закрыцці ўрачыстых сходаў, прысвечаных дзяржаўным святам Рэспублікі Беларусь;
- падчас урачыстых сходаў, якія праводзяцца дзяржаўнымі органамі і іншымі арганізацыямі;
- грамадзянамі падчас народных, працоўных, сямейных свят і іншых урачыстых мерапрыемстваў пры забеспячэнні неабходнай павагі да Дзяржаўнага гімна Рэспублікі Беларусь.
- Дзяржаўны гімн Рэспублікі Беларусь транслiруецца дзяржаўнымі тэлевізійнымі і радыёвяшчальнымі кампаніямі:
- штогод у пачатку і перад заканчэннем вяшчання, а пры кругласутачным вяшчанні – у 6 гадзін і ў 24 гадзіны;
- у навагоднюю ноч – пасля бою гадзінніка ў 24 гадзіны.

Выкарыстанне і выкананне гімна з парушэннем устаноўленых правіл, зневажанне Дзяржаўнага гімна цягнуць за сабой адказнасць у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь [7, с. 1003].

Як бачна, Дзяржаўны гімн суправаджвае не толькі афіцыйныя дзяржаўныя і міжнародныя мерапрыемствы, але і народныя, працоўныя, сямейныя святы грамадзян, таму гімн сапраўды стаў значнай часткай жыцця беларускага народа, яскрава адлюстроўваючы яго сутнасць і душу, бо ў гісторыі склалася так, што па сапраўднаму зразумець беларуса мы можам толькі праз яго песню, якая, як і мова, жывіць душу адвечнай прагай свабоды і незалежнасці.

Кожны народ мае свой асаблівы духоўны характар, які знаходзіць найбольшае адбіццё ў яго песнях. Песня кажа, ці народ паднявольны, ці свабодны, лёгкадумны ці сур'ёзны, духоўна самабытны ці не самабытны. Песня народа – гэта сапраўдная чалавечая душа. Народ адчувае ў сабе вялікую духоўную моц, ён шукае прастору сваім песням і сілам. І дзеля таго, каб даць выхад гэтай сіле, каб у братніх сэрцах сярод цемры і бяспуцця загарэліся новыя агні, каб паліліся ў яго новыя бадзёрыя думы, неабходна даць народу родную, па-мастацку апрацаваную песню. Бо песня злучае народ, яна ўсведамляе яго і дае сілы змагацца за лепшае заўтра.

Такім чынам, Дзяржаўны гімн Рэспублікі Беларусь стаў сапраўдным сімвалам суверэнітэту беларускага народа, яскрава адлюстроўваючы яго асабістасць, унікальнасць і непаўторнасць. Увабраўшы найлепшыя традыцыі беларускай культуры і гісторыі, беларускага менталітэту, гімн стаў сімвалам векавой барацьбы нашага народа за сваю свабоду і незалежнасць, вынікам яго найбольшага здабытку – суверэннасці.

Літаратура

Алейнікава, Э.А. Гімн / Э.А. Алейнікава // Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. – Мінск: БелЭн, 1994. – Т.2;
О государственном гимне Белорусской Советской Социалистической Республики: Указ Президиума Верхов. Совета БССР от 24 сент. 1955 г. // Сборник законов Белорусской ССР и Указов Президиума Верховного Совета Белорусской ССР: 1938–1955 гг. – Мінск: Изд. Президиума Верхов. Совета БССР, 1956;
Жураўлёў, Дз.М. Сакалоўскі Н.Ф. / Дз.М.Жураўлёў, Т.Г.Слабодчыкава // Беларус. энцыкл.: у 18 т. – Мінск: БелЭн, 2002. – Т. 14;
Ермаковіч, Т.Р. Карызна У.І. / Т.Р. Ермаковіч // Беларус. энцыкл.: у 18 т. – Мінск: БелЭн, 1999. – Т. 8;
Лаўшук, С.С. Клімковіч М. / С.С. Лаўшук // Беларус. энцыкл.: у 18 т. – Мінск: БелЭн, 1999. – Т. 8;
Аб Дзяржаўным гімне Рэспублікі Беларусь : Указ Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, 2 ліпеня 2002 г., № 350 //

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ

Официальный интернет-портал Президента Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – 2008. – Режим доступа: http://www.president.gov.by/press15629.html. – Дата доступа: 20.01.2009;
7. О государственных символах Республики Беларусь : Закон Респ. Беларусь, 5 июн. 2004 г., № 301-3 // Собрание законов Республики Беларусь / составитель В.Г. Гавриленко. – Минск: Право и экономика, 2007.

К ПРОБЛЕМЕ СТАНОВЛЕНИЯ ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКИХ ПРИОРИТЕТОВ БЕЛОРУССКОГО ГОСУДАРСТВА

М. Б. Канапацкий, БГПУ

Внешняя политика – это сфера деятельности государства, которое посредством соответствующих властных структур стремится укрепить внешнеполитический суверенитет на международной арене. Белорусское государство, как сравнительно молодой субъект международного права, заявило о себе в начале 90-х годов XX в. Примечательно то, что внешняя политика, внешнеполитические институты формировались одновременно со становлением политической системы в неблагоприятных исторических условиях: крушения советского тоталитарного режима, активной деятельности внешнеполитических сил, пытавшихся всячески усугубить кризисные явления. В условиях политической и социально-экономической нестабильности, социальной дезориентации и дезорганизации важно было определить правильный вектор внешнеполитического развития. Системный кризис советского строя дезориентировал общественное сознание. Часть общества была нацелена на интеграцию с Западной Европой, на приобщение к западным ценностям.

Отдельные лидеры прозападной ориентации утверждали, что Беларусь – центр Европы, и она должна стать составной частью европейского сообщества. Геополитические дискуссии о роли и месте Беларуси в системе экономических и политических связей способствовали политической нестабильности. Денонсация договора 1922 года и создание на постсоветском пространстве СНГ предопределило ориентиры внешней политики белорусского государства. Как известно, внешняя политика тесно связана с внутренней. Исследователи по-разному отмечают их приоритетность и значимость. В Беларуси в условиях нестабильности экономический фактор опосредовал приоритет внутренней политики. Постсоветская модель развития и система внешнеэкономических связей детерминировала необходимость упрочения прежних связей и их развития в новых реалиях рыночных отношений. Такая внешнеполитическая ориентация первоначально шла в разрез с геополитическими реалиями развития, налаживания тесных связей со всеми странами.

Становление стратегии внешней политики и внешнеполитических институтов можно разделить на два этапа. Первый этап, декларативно-легитимный, предполагал легализацию Республики Беларусь как независимого государства, вхождение в различные международные организации, как Совет Европы, ОБСЕ и укрепления влияния в политических структурах тесно связанных с ООН и региональными на постсоветском пространстве. Этот этап продолжался сравнительно недолго, в течение десяти с небольшим лет. Согласно принятой Конституции Парламент определял стратегию внешней политики, утверждал систему властных структур призванных реализовывать её. Это позволило наладить дипломатические торгово-экономические отношения с различными странами мира. В этих условиях выверенность внешнеполитических шагов Беларуси приобретает особую значимость для обеспечения благоприятных условий развития внутреннего и внешнеполитического суверенитета. Различного рода сложности, возникающие между странами СНГ, вынуждают РБ искать пути налаживания отношений на двустороннем уровне. Республика Беларусь стремиться упрочить отношения с Российской Федерацией и придать им устойчивую динамику. Отношения с Россией приобретают приоритетный характер. Позиция белорусского руководства была поддержана Всенародным референдумом 14 мая 1995 года и 26 ноября 1996 года. Волеизъявление народа позволило внести изменения в действующую Конституцию и окончательно определить приоритет восточной политики и утвердить исполнительную власть полномочной в реализации внешней политики. В декабре 1999 года президентами России и Беларуси был подписан договор о создании Союзного государства [1, с. 78].

Главная цель создания Союзного государства России и Беларуси – улучшение жизни каждого гражданина – как белоруса, так и россиянина.

Договор о создании Союзного государства необходимо рассматривать как ... обязательный для исполнения обеими странами. При этом нет оснований драматизировать обстоятельство, что между ними имеются определенные различия в темпах проведения

экономических реформ, структуры рыночной экономики. Наряду с различиями у Беларуси и России много общего. Это, прежде всего, обеспечение устойчивого тесного экономического развития и поддержание внешнеэкономического суверенитета. Тесные контакты Беларуси и России опосредовали тенденцию упрочения внешнеполитических связей в рамках СНГ. Это позволило создать Евразийский Союз и наполнить его деятельность конкретным содержанием. На современном этапе интересы Беларуси в рамках Содружества независимых государств заключаются в создании зоны свободной торговли. Она необходима с точки зрения формирования в СНГ полноценной рыночной инфраструктуры, перехода к более высоким ступеням хозяйственного сотрудничества, развития в будущем общего экономического пространства, основанного на свободном перемещении товаров. Все это позволяет использовать геополитический треугольник: Российская Федерация – Республика Беларусь – Европейский Союз...

Важнейшей задачей для Беларуси было и остается создание вокруг нее «пояса добрососедства», в который, помимо России и Украины, входят северные и западные соседи республики: Латвия, Литва и Польша. Общее между ними состоит в том, что все эти страны являются членами НАТО и Евросоюза. Вместе с тем, политика этих стран, прежде всего – Латвии и Литвы, по отношению к Беларуси отличается прагматизмом: они достаточно активно контактируют с белорусской стороной на высоком уровне и основное внимание уделяют развитию экономического партнерства.

Предметом особой заботы Беларуси являются взаимоотношения республики с Организацией Североатлантического договора (НАТО), которая вплотную подошла к границам нашего государства. Беларусь и НАТО прошли сложный путь от напряженного периода отношений по югославскому вопросу до восстановления контактов.

Оптимальные перспективы развития в рамках разноскоростной интеграции имеет Таможенный союз (Беларусь, Казахстан, Кыргызстан). Внешнеполитические и внешнеэкономические интересы Республики Беларусь в рамках Таможенного союза на современном этапе заключаются в создании на его основе единого экономического пространства. Эта цель провозглашена в Договоре о таможенном союзе и Едином экономическом пространстве, подписанном 26 февраля 1999 г. в Москве [2, с.154].

Последовательная реализация положений Договора создает на территории пяти государств однотипные механизмы регулирования экономики, основанные на рыночных принципах, гармонизированные правовые нормы, единую инфраструктуру, позволит проводить согласованную эффективную налоговую, денежно-кредитную, валютно-финансовую, торговую и таможенную политику.

Значительная роль в создании экономического пространства отводится социальному, научно-технологическому и информационному аспектам. Решение этого комплекса вопросов будет способствовать сближению экономик государств-участников в целях социального прогресса и улучшения благосостояния их народов.

Таможенный союз должен стать тем объединением, посредством которого экономики государств-участников будут интегрироваться в мировую экономическую систему и, прежде всего, в мировую торговлю.

Отдавая приоритет отношениям с Россией и другими странами Содружества, Республика Беларусь следует в русле безусловного соблюдения принципа многовекторности и не ослабляет усилий на других внешнеполитических направлениях. Большое значение в этой связи имеет для Беларуси развитие сотрудничества с европейскими государствами и общеевропейскими структурами.

Республика Беларусь активно развивает отношения со странами Азии, Африки и Латинской Америки. По целому ряду вопросов международной политики позиции стран близки или совпадают. Значительные положительные подвижки достигнуты в сотрудничестве Республики Беларусь с государствами Азии. Китай, Индия, Вьетнам – страны, с которыми сложились тесные, ...тивные, взаимовыгодные отношения. Беларусь приобрела статус стратегического партнера КНР в Европе. Регулярные контакты на различных уровнях позволяют ... в процессе выработки и принятия решений на международном и на двустороннем ... Республика Беларусь является полноправным членом «Движения неприсоединения» ... саммит в Гаване ознаменовался инициативами Республики Беларусь ... сотрудничество. Как следствие этого форума, идёт налаживание ... странами Персидского залива.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ